

PANDEMİNİN TÜKETİCİ KREDİLERİ İLE KREDİ KARTI KULLANIMINA ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (2017-2021) VE KURUMSAL İKTİSAT BAKIŞ AÇISIYLA BİR DEĞERLENDİRME

Tuğçe METİN¹ İbrahim ARSLAN²

Öz

Bireyin satın almak istediği mal veya hizmeti bankadan borçlanma yoluyla edinmesini sağlayan tüketici kredisi uygulaması dünyada 1928, Türkiye’de 1988 yılından beri kullanılmakta olup kredi kartları ise 1950’li yıllardan bu yana tüketiciler tarafından aktif kullanılmaktadır. Tüketici kredisi de kredi kartı da özünde, nakit ihtiyacını kendi imkanları ile gideremeyen bireye ekonomik anlamda hareket kabiliyeti kazandırmaktadır. Bu çalışmada Mart 2020 tarihinde ilan edilen pandeminin Türkiye’de tüketici kredileri ve kredi kartı tutarları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma, pandeminin tüketici kredisi ve kredi kartı tutarlarının istatistiki olarak anlamlı ölçüde arttırdığı hipotezlerine dayanmaktadır. BDDK’nın 2017 – 2021 kredi ve kredi kartı tutarları dikkate alınarak, SPSS 26.0 paket programı Independent T-Test aracılığı ile gerçekleştirilen analizler sonucunda, çalışmanın hipotezleri doğrulanmıştır. Pandemi sonrası tüketici kredisi tutarları ile kredi kartı tutarları, pandemi öncesine kıyasla istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermiştir. Yapılan analizler Kurumsal İktisat bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Pandemi döneminde artan kredi ve kredi kartı tutarlarının, tüketiciler tarafından vade tarihlerinde ödenememesi halinde, bankacılık sektörünün kredi daralması yaşayabileceği, artı değer yaratmayan bireysel borçlanmanın ise uzun vadede ekonomik göstergeleri olumsuz etkileyeceği, konjonktürel bir dalgalanma yaşanabileceği yorumu getirilmiştir.

Anahtar Kelime: Tüketici kredisi, Kredi kartı, Pandemi, Kurumsal iktisat

THE EFFECT OF THE PANDEMIC ON CONSUMER LOANS AND CREDIT CARD USE: THE CASE OF TURKEY (2017-2021) AND AN EVALUATION FROM INSTITUTIONAL ECONOMICS PERSPECTIVE

Abstract

The consumer loan application, which enables the individual to obtain the goods or services they want to buy by borrowing from the bank, has been used since 1928 in the world and 1988 in Turkey, and credit cards have been actively used by consumers since the 1950s. Both consumer loans and credit cards provide economic mobility to individuals who cannot meet their cash needs by their own means. In this study, the effect of the pandemic announced in March 2020 on consumer loans and credit card amounts in Turkey was examined. The study is based on the hypotheses that the pandemic has statistically significantly increased consumer loan and credit card amounts. The hypotheses of the study were confirmed as a result of the analyzes carried out by the SPSS 26.0 package program Independent T-Test, taking into account the 2017 – 2021 loan and credit card amounts of the BRSA. Post-pandemic consumer loan amounts and credit card amounts showed statistically significant differences compared to pre-pandemic. The analyzes were tried to be evaluated from the point of view of Institutional Economics. It has been commented that if the increased credit and credit card amounts during the pandemic period cannot be paid by the consumers on the due dates, the banking sector may experience a credit contraction, while individual borrowing that does not create added value will adversely affect the economic indicators in the long run and there may be a cyclical fluctuation.

Key Words: Consumer loan, Credit card, Pandemic, Institutional economics

¹Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Pazarcık Meslek Yüksekokulu, tugcekaracevirgen@ksu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6304-0320

² Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, arslan@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4638-2676

Bu Yayına Atıfta Bulunmak İçin/Cite as: Metin, T. & Arslan, İ. (2022). Pandeminin Tüketici Kredileri ile Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Türkiye Örneği (2017-2021) ve Kurumsal İktisat Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 501-519

GİRİŞ

Ekonomik büyüme ve istikrar, bir ülkenin ekonomisi değerlendirilirken dikkate alınan önemli niteliklerdendir. Bankacılık sektörü gerek nakit akışı gerekse hem tekil hem de tüzel borçların ve varlıkların toplandığı yer olması sebebiyle ekonomide belirleyici yere sahip bir sektördür. Bankacılığın temelini, bankanın mevduat hacmi ve bu hacim ile doğrudan ilişkili olan kredi hacmi oluşturmaktadır.

Finansal hareketlerin yönü ile ekonomik konjonktür arasındaki ilişkiyi hem teorik hem de ampirik yöntemler ile inceleyen çalışmalara literatürde rastlamak mümkündür. Bu çalışmalar arasında yer alan ve kredi hacminin ekonomik büyüme ile ilişkisini inceleyenlerden Güven (2002) ve Yılmaz vd. (2007) analizlerinde kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında bir nedensellik tespit edilmediğini belirtmişlerdir. Jayaratne ve Strahan (1996), Christopoulos ve Tsionas (2004), Ümit (2016), Turgut ve Ertay (2016) ile Şahin ve Durmuş (2019) ise yaptıkları analizler sonucunda “kredi hacmindeki artışın ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği” ortak sonucuna ulaşmışlardır. Apaydın (2018) ile Öge Güney ve Turgut (2019) kısa vadede banka kredilerindeki hacim artışının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)’yı pozitif yönde etkilemesine rağmen, bu etkinin uzun dönemde negatif yönde olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında Tuna ve Bektaş (2013) ise kredi hacmi ile GSYH arasında uzun dönemli ilişki tespit edemediklerini belirtmişlerdir. Literatür araştırması göstermiştir ki, kredi hacminin ekonomik büyüme ile ilişkisini ortaya koyan ortak bir kanaat henüz söz konusu değildir.

Kredi hacmi ile birlikte günümüzde uzun vadeye yayılan kredi kartı borçlarının da bu noktada ekonomiler için önemli olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Zira kredi kartlarına ulaşım, tüketici kredilerine nazaran daha az prosedür içermekte, gelire orantılı belirlenen kredi kartı limitleri neredeyse bir tüketici kredisi kadar kişiye borçlanma imkânı vermektedir.

İnsanlık tarihi boyunca, siyasi istikrarsızlık, doğal afet, iç ve dış savaş gibi çeşitli toplumsal olayların ekonomik kırılmalara tetiklediği görülmektedir. 21.yüzyılın ilk çeyreğinde Covid-19 isimli virüsün oluşturduğu salgın hastalığın ise küresel anlamda tarihte daha önce nadiren yaşandığı gibi, ekonomilerde kırılmalara yarattığı, ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediği bugüne kadar açıklanan veriler ışığında açıkça tespit edilebilmektedir. 2019 yılı sonunda dünyanın birçok noktasına yayılmaya başlayan Covid-19 virüsü, 2020 yılı başında pandemiye dönüşmüştür. İnsanlık tarihi ilk kez pandemi ile karşılaşmamaktadır. Ancak bilinmektedir ki, pandemiler yalnızca toplumların ve ekonomilerin bugününü etkileyen geçici olaylar değildir. Pandemiler hem toplumlarda hem de ekonomilerde uzun dönemli negatif etki bırakabilme gücüne sahip, beklenmeyen, öngörülemeyen bir süreci beraberinde getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, pandemi döneminde tüketici kredileri ile bireysel kredi kartı tutarlarının Türkiye’deki seyrini incelemektir.

İnceleme “Kurumsal İktisat” bakış açısı ile gerçekleştirilmiştir. Kurumsal iktisada ilişkin literatür incelendiğinde 20. Yüzyılın ilk yıllarında Thorstein Bunde Veblen tarafından bu iktisadi düşüncenin temellerinin atıldığı görülmektedir. Devamında, John Rogers Commons ile Wesley Clair Mitchell’in görüşleri ile genişleyen kurumsal iktisat, 20. yüzyılın son yıllarına doğru ise “Yeni Kurumsal İktisat” ismiyle savunduğu görüşleri dönüştürerek geliştiren önemli iktisadi düşünce yapılarından birisi olarak ifade edilmektedir (Beşkaya ve Ursavaş, 2014: 2). Kurumları ekonomiye dahil eden kurumsal iktisat görüşü, kurumların ekonomiye yön verdiği savını ortaya atarken, bilindik anlamdaki kurumların yanında, krediyi, endüstri ilişkilerini, toplumsal davranışları ve hatta gelenekleri de birer kurum olarak görmektedir (Turan vd., 2015: 176).

Bu çalışmada, kurumsal iktisadın kredi kurumuna ekonomik anlamda yüklediği rol dikkate alınarak analiz sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın hipotezleri, 2020 yılı itibariyle yaşanan pandemi döneminin Türkiye’de tüketici kredileri ile bireysel kredi kartı tutarları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı yönündedir.

Çalışmanın ilk kısmında kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. İkinci kısımda, Türkiye’de 2017-2021 dönemlerine ait toplam tüketici kredisi tutarları ile bireysel kredi kartı tutarlarına yer verilmiştir. Bu kısımda ilgili tutarlar, pandemi öncesi (Ocak 2017 ile Şubat 2020 arası) ve pandemi dönemi (Mart 2020 ile Aralık 2021 arası) olmak üzere iki dönemde ele alınmış ve çalışmanın hipotezleri SPSS 26.0 paket programı Independent T-Test aracılığıyla analiz edilmiştir. Son kısımda ise elde edilen analiz bulguları yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ek kısmında, ilgili dönemlere ait konut, taşıt, bireysel ihtiyaç kredileri ile döviz endeksli ihtiyaç kredisi verileri, bireysel kredi kartı tutarlarına ilişkin veriler ve bu tutarlardan vadesi sonrasında 90 günlük ödeme sürecini de aştığı için takibe düşen borç verileri yer almaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Pandemi döneminin Türkiye’de tüketici kredileri ve kredi kartı kullanımı üzerine etkilerini inceleyebilmek için öncelikle pandemi kavramı ve tarihteki pandemilerden birkaçının genel ekonomik etkileri incelenecek, ardından tüketici kredisi ve kredi kartı kapsam ve kullanım alanları ile irdelenmeye çalışılacak ve son olarak kurumsal iktisada ait genel çerçeve aktarılacaktır.

1.1. Pandemi Kavramı ve Ekonomik Etkileri

Pandemi kavramı; “bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesidir” (Sağlık Bakanlığı, 2021). Pandemi kavramı, salgın manasına gelen “epidemi” kavramından gelmektedir (TDK, 2021). Aralarındaki temel fark ise, salgın daha küçük bir coğrafyayı etkisi altına alırken, pandeminin küresel çapta etkili olmasıdır. “Coronavirus disease 2019” kısa ismi ile Covid-19, salgın hastalık olarak ortaya çıkmış 11 Mart 2020 itibariyle Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi haline dönüştüğü ilan edilmiştir (WHO, 2021.) İnsanlık tarihinin elbette ilk yaşadığı pandemi bu değildir. Kara Veba (1348), Kolera Salgını (1817), İspanyol Gribi (1914) gibi tarihte birçok pandemi yaşanmıştır. Pandemi, yalnızca toplum sağlığını tehdit eden bir kavram değildir. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, toplum sağlığını tehdit etmenin yanında, pandemiler küresel ekonomiyi de etkilemektedir.

Ekonomik etkileri ile önce çıkan salgınlardan 1348’de ortaya çıkan Kara Veba, dönemin Avrupa nüfusunun yalnızca üçte ikisini hayatta bırakmış, Neo-Klasiklerin “Bölüşüm Teorisini” doğrulayan bir ekonomik etki ortaya çıkmıştır. Neo-Klasiklerin, marjinal ürünleri faktörlerin miktarına bağlılığı ve herhangi bir faktör miktar değişikliğinin bütün faktörlerin marjinal ürünlerini değiştireceğine dair savı, Kara Veba sonucu Avrupa’da emek miktarının azalması sonucu marjinal ürün azalması ve böylece denge reel ücretin artması ile sonuçlanarak vebadan kurtulanların reel ücretlerini ikiye katlamaları ile sonuçlanmıştır (Mankiw, 2009: 60). Kara Veba, emeğin reel ücretinin yanında toprakların kira bedelleri üzerinde de etkili olmuştur. Avrupa nüfusunun büyük ölçüde azalması sonucunda toprak bollaşması yaşanmış ve toprak kiralarında zorunlu bir düşüş meydana gelmiştir (Hunt ve Lautzenheiser, 2016: 45). 1914’te etkisini gösteren İspanyol Gribi de ekonomik etkileri güçlü salgınlardan birisi olmuştur. Türk vd. (2020) tarafından hazırlanan bir çalışmada İspanyol Gribi’nin bilinen ekonomik etkilerine şu şekilde yer verilmektedir; “İsveç’te yapılan bir çalışmada sermaye gelirlerini %5-%6

azaldığı yoksulluğun ise %11 arttığı hesaplanmış olup salgınla ekonomik performans arasında bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur (AEGON, 2020). Salgın Amerika’da gelir kaybına yol açarken Hindistan’da tarım ekonomisi üzerinde etkili olmuş tarımsal üretim salgın döneminde sırasıyla %8 ve %3,3 azalmıştır (Bell ve Lewis, 2005: 16).”

Karaoğlu (2020) salgınların iktisadi tarihini incelediği bir çalışmada İspanyol Gribinin ekonomik etkilerini şöyle derlemiştir; “Verilere göre ABD’nin, hem sanayi üretimi hem de ticari faaliyet endeksi Ekim 1918’de en düşük noktasına ulaştı. Bununla birlikte, Kanada Maliye Bakanlığı’nın bir araştırmasına göre, bu düşüşler yıllık üretim kaybına işaret ediyordu ve bu da sadece %0.4 civarındaydı. Diğer göstergelerden yolcu demiryolu taşımacılığı ve perakende satışlarında geçici ve sınırlı azalmalar olduğu ileri sürülmektedir.” İspanyol Gribi’nin 1918-1921 yıllarındaki GSYH etkilerini inceleyen bir çalışmada, grip salgınına maruz kalan ülkelerin çoğunlukla ilgili dönemde kişi başı reel GSYH’nin %6 oranında azaldığı görülmüştür (Reserve Bank of Australia, 2021). Bir başka çalışmada İspanyol Gribi’nin dönemin işgücünü oluşturan genç nüfusun ölmesi sonucu, artan her %1’lik ölüm oranının, ekonomide %3’lük geçici bir daralmaya neden olduğu ifade edilmiştir (Su, 2021: 35-36).

Covid-19 pandemisinde hükümetler, salgının etkisini kontrol altına alabilmek için birçok sektörde iş durdurmanın yanı sıra bireylerin evlerinden çıkmalarını engelleyen önlemler almışlardır. Toplumsal hareketliliği yavaşlatan bu politikaların ekonomik sonuçlarından bazılarını inceleyen çalışmalara göre, Amerika’da okulların iki hafta kadar kapanması sonucunda 23,6 milyar dolara varan ekonomik faaliyet kaybı söz konusu iken, dört hafta süreyle eğitimin durdurulması sonucunda ise GSYH’nin %0,3’ne karşılık gelen 47,1 milyar dolarlık maliyet söz konusu olduğu ortaya konmuştur (Begley, 2013). Dünya’nın en büyük ikinci ekonomisi Çin’in pandemi dolayısıyla aldığı önlemlerden bilhassa otomotiv sektöründe üretime ara verilmesi sonucu dünya genelinde bu sektörde istatistiki açıdan anlamlı daralmalar yaşandığı ifade edilmektedir (Türk vd., 627-628). Bunların yanında pandemi ile birlikte küresel çapta işsizlik oranlarının arttığı, ekonomik büyüme oranlarının düştüğü ve hatta bilhassa gelişmekte olan ülkelerde bütçe açıklarının oluştuğu, kamu borçlarının arttığı görülmektedir (Demir ve Esen, 2021: 101).

Ekonomik anlamda, Covid-19’u diğer pandemilerden ayıran temel özelliklerden birisi, diğer pandemi dönemlerinde kurumsal bankacılık uygulamalarının yaygın olmaması ve hatta kredi kartı veya tüketici kredisi uygulamaları ile borçlanmaların söz konusu olmamasından gelmektedir. Bu noktada, pandeminin makro iktisadi etkilerinin yanında borçlanma açısından mikro iktisadi etkilerini irdeleyebilmek için tüketici kredisi ve kredi kartı kavramlarına değinilecektir.

1.2. Tüketici Kredisi ve Kapsamı

Tüketici kredisi veya bireysel kredi olarak adlandırılan, bankaların tekil kişilere borç verme uygulaması ilk kez Amerika Birleşik Devletleri’nde 1910 yılında Avukat Arthur J. Morris tarafından tasarlanmış, National City Bank of Newyork tarafından 1928 yılında resmi olarak uygulanmaya başlamıştır (İbrahimoglu, 1996: 2-3). Türkiye’de ise ilk uygulama 1988 yılında Yapı ve Kredi Bankası tarafından başlatılmış ve günümüzde de devam etmektedir (Uzunlar, 1990: 59). Tüketici kredisi, ticari olmayan amaçlar doğrultusunda bireyin bir finans kuruluşundan borç alması, aldığı borca imzalanan bir sözleşme aracılığıyla belirli bir oranda faiz eklenmesi ve bu tutarın belirlenmiş süre dahilinde eşit taksitlerle geri ödenmesini ifade etmektedir (İbrahimoglu, 1996: 3). Bir başka ifade ile tüketicinin bir mal veya hizmet edinmek gayesiyle resmi finans kuruluşundan edindiği borca tüketici kredisi denilmektedir. Günümüzde

tüketici kredileri kendi içerisinde, konut kredisi, taşıt kredisi ve ihtiyaç kredisi olarak üç alt gruba ayrılmaktadır.

Gelire, döviz girişine, ihracata, finans sektörünün riski dağıtabilme yetisine pozitif yönde etkileri olduğu ileri sürülen tüketici kredilerinin aynı zamanda ithal mallara ve lüks tüketime talebi arttırdığı, dış ticaret dengesini ve enflasyonu negatif yönde etkilediğine dair de görüşler söz konusudur (Kılıç ve Torun, 2018: 19). Pozitif etkilerinin yanında negatif etkileri de göz önüne alındığında, tüketici kredilerinin, ekonomik büyüme ve istikrarda önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

1.3. Kredi Kartı ve Kullanım Alanları

Kredi kartı, kişiye kredi limiti açan finans kuruluşu tarafından temin edilmiş bir kart aracılığıyla, kart sahibinin satın almak istediği mal veya hizmete, satın alma anında nakit ödeme yapmaksızın sahip olma imkânı veren ödeme sistemidir (Hamza, 1991: 2). İlk kez Amerika'da 1958 yılında kullanılmaya başlayan kredi kartı, Türkiye'de ise ilk kez 1968 yılında bir ödeme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Kaya, 2009: 17). Günümüzde kredi kartlarının, kart sahibine nakit avans çekme imkânı vermesi hem bu nakit avansı hem de yapmış olduğu alışverişi taksitle ödeme seçeneği sunması, bunların tümünü önceden belirlenmiş limitler dahilinde ve bir sözleşmeye bağlı olarak gerçekleştirmesi nedeniyle kredi kartlarının da tüketici kredisi niteliği taşıdığı yönünde görüşler söz konusudur (Akkayan Yıldırım, 2015: 264). Bir başka çalışmada ise Amerika'da "1993'ten bu yana kredi kartı kredilerindeki büyüme, diğer tüm tüketici kredilerinden 123 daha hızlı" olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sullivan vd., 2020: 108).

Günümüzde bankaların kredi kullandırabilme kapasitesi, mevzuatlarca belirlenen oranlardaki, mevduat kaynağına dayanmaktadır. Ancak aynı zamanda, mevcut kredi ve kredi kartı müşterilerinin bakiyelerini vadesinde ödemesi de bankanın yeniden kredi kullandırabilme kapasitesini etkilemektedir. "Kredi daralması" olarak adlandırılan bu durum, hem krediyi arz eden bankaların kredi verebilme kapasitelerinin düşmesi hem de kredi talep edebilecek müşteri sayısının mevcut ekonomik koşullarda kredibilite koşullarını karşılayamaz hale gelmesi anlamına gelecektir (İşcan, 2003: 39). Bu çalışmada tüketici kredilerinin ve kredi kartı tutarlarının Türkiye'deki seyri analiz edilerek, kredi daralması durumunun söz konusu olup olmadığı da yorumlanmaya çalışılacaktır.

1.4. Kurumsal İktisat Hakkında Genel Çerçeve

Veblen, Commons ve Mitchell'in öncüleri arasında yer aldığı, ekonominin temelini bireyden ziyade kurumlara dayandıran Kurumsal İktisat, Neoklasik ve Marksist iktisadi görüşün savlarına alternatif görüşler sunan, Amerika merkezli düşünce akımlarındandır (Beşkaya ve Ursavaş, 2014: 2-3). Görüşün ilk kuşak iktisatçılarından Ayres, Coase, North ve Williamson ikinci kuşak temsilciler olarak Yeni Kurumsal İktisat görüşünün temelini oluşturmuşlardır (Özçelik ve Özveren, 2015: 22).

Akımın ilk temsilcileri, Neoklasik iktisadın görüşleri kati suretle reddederken, akımın ikinci nesil temsilcileri Yeni Kurumsal İktisatçılar olarak, Neoklasik iktisadi gerekli gördükleri noktalarda eleştirmiş ancak tamamen reddetmemiş, esasen Neoklasik görüşe eklenmişlerdir (Derya, 2017: 1108). Kendi içlerinde ayrı düştikleri görüşleri olmakla birlikte, Kurumsalcılar da Yeni Kurumsalcılar da ortak biçimde ekonomide kurumların varlığının göz ardı edilemeyeceği, bireyin iktisadi kararlarında kurumların etkili olduğunu ve dolayısıyla iktisadi analizlerde kurumların rolünün göz önüne alınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Beşkaya ve

Ursavaş, 2014: 12). Arz ve talebin işleyişinden daha fazlasını anlamaya, ekonomik, toplumsal ve siyasi gücün kurumsal temellerini ve bu gücün piyasa üzerinde nasıl bir kontrol sağladığını çözümlenmeye çalışmışlardır (Hunt ve Lautzenheiser, 2011: 723). Bu doğrultuda, Kurumsal İktisat'ın ilk kuşak temsilcilerinden Mitchell, “para ve kredi sistemi gelişmiş ekonomilerde ekonomik dalgalanma olasılığının çok yüksek olduğunu” ifade ederken, Veblen tam bilgiye ulaşmanın olanaksız olduğunu, eksik bilginin mutlak olduğunu ve kredi kuruluşlarında kredi kullanan ile kredi veren arasındaki eksik bilginin ekonomiyi olumsuz etkileyeceğini (kredi kullananın krediyi ödeyememe riskini en doğru şekilde yalnızca kendisinin bilmesinin mümkün olduğunu) ifade etmiştir (Turan vd., 2015: 176; Derya, 2017: 1102).

Kurumsal iktisadi düşüncede, kredi kartı veya tüketici kredisine ilişkin bağlamı ortaya koymak gerekirse, yeni kurumsal iktisatçılar, kolektif hareketlerin negatif bir eğilimde olsa dahi kurumsal değişimi beraberinde getireceğini ifade etmektedir (Bal ve Çuhadar, 2021: 590). Bu iktisadi görüşte, kurumlar denge arayışında değişkendir (Kama, 2011: 202). Bu çalışmanın konusu ile bağdaştırılırsa, kredi kurumları toplumun kolektif eğilimine bağlı olarak denge düzeyini belirleme gayesi ile değişebilecektir. Ancak bunların yanında kurumsal iktisatçılardan Mitchell ve Veblen'in, kredi kurumunun ekonomiye olası negatif etkisine dair görüşü dikkate alınır, bu çalışmada pandemi döneminde tüketici kredisi ve kredi kartı kullanımının Türkiye'deki durumu ampirik olarak incelenmeye ve veriler sonucunda kurumların pandemi dönemine ilişkin karşılaşılabilecekleri olası sonuçlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. TÜRKİYE'DE PANDEMİ ÖNCESİ VE SONRASI TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTI KULLANIMI (2017-2021)

Çalışmada Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandeminin ilan edildiği Mart 2020 tarihi dikkate alınarak, pandemi öncesi aylık toplam tüketici kredisi tutarı ve bireysel kredi kartı tutarı ile aynı kalemlerin pandemi sonrası aylık toplam borç tutarları iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

2.1. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri;

H1: Pandemi sonrasında tüketici kredisi tutarlarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Pandemi sonrasında bireysel kredi kartı tutarlarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.2. Araştırmanın Verileri

Veriler Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu (BDDK) aylık bülteninden elde edilmiştir. Zaman dilimi olarak son 5 yıl (2017-2021) dikkate alınmıştır. Veriler aylık olarak dikkate alınmış, 2017 Ocak - 2021 Aralık dönemi için veri seti oluşturulmuştur.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Elde edilen veriler, SPSS 26.0 paket programı Independent Sample T-Test (T-Testi) yöntemi ile analiz edilmiştir. Bahsi geçen analiz yöntemi, bağımsız örneklem için iki grubun ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012: 171).

2.4. Araştırmanın Bulguları

2.4.1. Tüketici kredisi tutarının analizine ilişkin bulgular (2017-2021)

Tüketici kredilerinin Ocak 2017 – Aralık 2021 arası toplam tutarları Tablo 1’de yer almaktadır. Tüketici kredisi, konut kredisi, taşıt kredisi, ihtiyaç kredisi ile dövize endekli tüketici kredilerinin toplamından oluşmaktadır (Ek-1). Kredi borç toplamaları kümülatif şekilde hesaplanmaktadır. Bir başka ifade ile, vadeli borçlar her ay ait olduğu dönem içerisinde hesaplanmaktadır. Tabloda yer alan verilere göre, 2017 yılında Türkiye’deki toplam tüketici kredisi borcu ortalama yaklaşık 370 milyar TL’dir. 2018 yılında bu tutar yaklaşık 410 milyar TL, 2019’da yaklaşık 416 milyar TL iken 2020’de 593 milyar ve 2021’de ise 717 milyar TL olmuştur. Toplam tüketici kredisi tutarlarının yıllık artış oranları hesaplandığında oransal olarak en büyük artışın 2020 yılında gerçekleştiği ve %42,55 olduğu görülmekte, bu oranın 2021 yıl sonu itibariyle yaklaşık %20,92 olduğu tespit edilmektedir.

Tablo 1. Türkiye Tüketici Kredisi Tutarı (2017-2021)

Yıl / Milyon TL	2017	2018	2019	2020	2021
Ocak	340.537	400.112	396.416	480.630	676.876
Şubat	344.226	402.624	395.531	497.284	682.520
Mart	352.041	407.274	402.762	510.626	692.080
Nisan	357.691	410.119	404.072	527.493	693.680
Mayıs	363.219	414.916	402.382	541.576	695.756
Haziran	367.588	419.317	402.158	583.941	707.191
Temmuz	373.738	421.651	402.317	631.806	714.050
Ağustos	379.461	419.465	409.274	657.279	725.487
Eylül	384.769	414.501	422.838	664.523	736.533
Ekim	389.117	408.466	437.061	669.642	744.311
Kasım	393.564	403.335	450.657	675.244	759.819
Aralık	397.341	399.440	466.565	675.995	776.774
Yıl Ortalaması	370.274	410.102	416.003	593.003	717.090
Yıllık Artış Oranı (%)		10,76	1,44	42,55	20,92

Kaynak: BDDK, (2021)

Matematiksel olarak pandemi sonrası artışın gözle görülür düzeyde olduğu bu durumun istatistiksel olarak anlamlılığı SPSS 26.0 paket programı T-testi ile analiz edilmiştir. Veriler BDDK tarafından milyon TL olarak açıklanmakta olup analiz sonuçlarının yorumlanmasında anlaşılabilirliği arttırmak için veriler trilyon TL biçiminde analiz edilmiştir. Ancak bu veriler nominal verilerdir. Nominal verilerin enflasyon dalgalanmaları nedeniyle analiz sonuçlarında yanılmaya neden olması olasıdır. Bunun önüne geçebilmek için reelleştirme yapılmalıdır. Reelleştirmede, veri setindeki her aya ait verinin o ayın enflasyon verisi dikkate alınarak yahut tüm veri setinin baz ay olarak belirlenen bir ayın enflasyon verisi dikkate alınarak kullanılması mümkündür. Bu çalışmada Dumrul (2010), Arısoy ve Altun (2014), Ersin (2018) ile Demiroğlu'nun (2019) çalışmalarında kullandığı gibi baz ay ile reelleştirme tercih edilmiş ve tüm veri seti için ilgili baz ay (Aralık 2021) deflatör olarak kullanılmıştır. Bir başka ifade ile verilerin reelleştirilmesi işleminde 2021 Aralık TÜFE (TCMB, 2022) bazlı deflatör kullanılmıştır.

Veri setinin analizde öncelikle normallik testi yapılmıştır. Normallik testi, veri setinin dağılımına ilişkin bir testtir. Kurtosis (basıklık) ve Skewnes (çarpıklık) değerleri dikkate alınarak veri setinin normalliği yorumlanmaktadır. Bir veri setinin normal kabul edilebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından (+1,5) ile (-1,5) arasında, George ve Mallery (2010) tarafından ise (+2) ile (-2) arasında bir değer alması gerektiği ifade edilmektedir. Tablo 2'de yer alan sonuçlara göre, veri setinin çarpıklık ve basıklık açısından normal dağıldığı görülmektedir.

Tablo 2. Tüketici Kredisi Tutarı Normallik Analizi

	Skewness (Çarpıklık)		Kurtosis (Basıklık)	
	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Tüketici Kredisi Tutarı (2017-2021)	,752	,309	-1,187	,608

Pandemi ilanından önce ve pandemi ilanından sonra tüketici kredisi tutarları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını analiz etmek için yapılan T-testi sonuçları ise Tablo 3'de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, Levene's testi significant (sig.) değeri 0,002'dir. Buna göre veri seti homojen dağılım göstermemektedir ($>0,05$). Bu nedenle varyansların eşit varsayılmadığı satır dikkate alınmaktadır. Varyansların homojen olmadığı T testi sonucuna göre p değeri 0,001'dir ve istatistiki açıdan anlamlıdır ($p<0,05$). Bir başka ifade ile pandemi öncesi toplam tüketici kredisi tutarı ile pandemi sonrası toplam tüketici kredisi tutarı arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık söz konusudur. Hangi dönemdeki tutarın daha yüksek olduğunu anlayabilmek için ortalama değerine bakılmaktadır. Pandemi öncesinde ortalama 3,63547 iken pandemi sonrası ortalama 6,03732'dir. Bu noktada pandemi sonrası tüketici kredilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. H1 hipotez kabul edilmiştir.

Tablo 3. Tüketici Kredisi Tutarı T-Testi

Değişken	Gruplar	N	Ort	Ss	Levene's Test			T-Testi		
					Varyans	F	Sig.	T	d	P
Tüketici Kredi Tutarı (2017- 2021)	Pandemi Öncesi	38	3,63547	,300182	Varyanslar eşit varsayılsa	10,054	,002	-19,559	58	,001
	Pandemi Sonrası	22	6,03732	,649247	Varyanslar eşit varsayılmazsa			-16,1369	26,291	,001

2.4.2. Kredi kartı tutarlarının analizine ilişkin bulgular (2017-2020)

Bireysel kredi kartlarının taksitli ve taksitsiz tutar toplamalarına ilişkin veriler, tüketici kredisi veri setinde olduğu gibi BDDK'dan elde edilmiştir. Tablo 4'de yer alan verilere göre, 2017 yılında ortalama toplam kredi kartı borç tutarı 85 milyar TL'dir. 2018'de 97 milyar, 2019'da 110 milyar TL olan toplam bireysel kredi kartı borcu, 2020'de yaklaşık 125 milyar, 2021'in 173 milyar TL olmuştur. Yıllık ortalama artış oranları incelendiğinde ise, en yüksek oranlı artışın %39,35 ile 2021 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 4. Türkiye Bireysel Kredi Kartı Tutarı (2017-2021)

Yıl / Milyon TL	2017	2018	2019	2020	2021
Ocak	82.897	91.723	104.654	118.934	147.511
Şubat	81.995	90.228	101.968	117.626	149.653
Mart	82.262	91.243	104.369	114.409	155.106
Nisan	83.012	92.792	104.811	105.629	155.609
Mayıs	84.149	94.164	106.755	106.649	156.186
Haziran	83.931	95.141	110.540	114.831	167.041
Temmuz	86.230	98.092	113.542	125.273	175.590
Ağustos	88.351	99.335	115.064	129.427	182.872
Eylül	89.203	102.220	115.201	133.986	188.781
Ekim	88.654	101.411	114.817	139.067	193.843
Kasım	89.305	103.016	117.687	144.069	200.652
Aralık	91.101	104.786	117.896	144.731	209.948
Yıl Ortalaması	85.924	97.013	110.609	124.553	173.566
Yıllık Artış Oranı (%)		12,90	14,01	12,61	39,35

Kaynak: BDDK, (2021)

Tüketici kredilerinde olduğu gibi matematiksel olarak pandemi sonrasında bireysel kredi kartı tutarlarındaki artış da tabloda fark edilir düzeydedir. Ancak tüketici kredilerinde olduğu gibi bu veriler de nominaldir. Burada da baz ay olarak belirlenen Aralık 2021 TÜFE oranı dikkate alınarak veri seti reeleştirilmiş ve analiz edilmiştir. Öncelikle istatistiksel olarak anlamlılığı ölçmek için yine SPSS 26.0 paket programı T-testi kullanılmış, veriler trilyon cinsinden alınmıştır. Veri setinin normallik test sonuçları Tablo 5’de yer almaktadır. Burada da Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından (+1,5) ile (-1,5) arasında, George ve Mallery (2010) tarafından (+2) ile (-2) arasında normal kabul edilen basıklık ve çarpıklık değerli dikkate alınmış ve veri seti normal kabul edilmiştir.

Tablo 5. Kredi Kartı Tutarları Normallik Analizi

Kredi Kartı Tutarları (2017-2021)	Skewness (Çarpıklık)		Kurtosis (Basıklık)	
	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
	1,169	,309	,594	,608

Pandemi ilanından önce ve pandemi ilanından sonra bireysel kredi kartı tutarları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını analiz etmek için yapılan T-testi sonuçları ise Tablo 6’da yer almaktadır. Sig. değeri ,001 olduğundan varyansların eşit dağılmadığı kabul edilmektedir ($>0,05$). Varyansların eşit dağılmadığı Levene’s test sonuçlarında p değeri ,001 çıkmıştır ($<0,05$). Bu sonuç, değişkenler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Farklılığı yorumlayabilmek için pandemi öncesi ve pandemi sonrasına ait ortalama değerler incelendiğinde, pandemi sonrası dönemin 0,274 ile pandemi öncesinden daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile, pandemi öncesi döneme göre, pandemi sonrası dönemde kredi kartı tutarları istatistiki açıdan anlamlı şekilde artış eğilimi göstermiştir. H2 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6. Kredi Kartı Tutarları T-Testi

Değişken	Gruplar	N	Ort	Ss	Levene’s Test			T-Testi		
					Varyans	F	Sig.	T	Td	p
Kredi Kartı Tutarları (2017-2021)	Pandemi Öncesi	38	,89126	,107067	Varyanslar eşit varsayılsa	20,542	,001	-9,581	58	,001
	Pandemi Sonrası	22	1,36814	,274120	Varyanslar eşit varsayılmazsa			-7,822	24,764	,001

SONUÇ VE TARTIŞMA

Pandemiler tarih boyunca yalnızca toplum sağlığını ilgilendirmemiş, bunun yanında ekonomide önemli gelişmelere neden olmuşlardır. Covid-19 virüsü kaynaklı ilan edilen pandeminin bilhassa ilk dönemlerinde hem Türkiye’de hem de dünya genelinde eğitimden, üretime, ulaşım birçok sektörde işleyiş durdurulmuş, çok sayıdaki iş kolunda ise çalışma biçimleri değiştirilmiştir. Üretim ve hizmetin yavaşlatılması yahut durdurulmasından kaynaklı gelirden yaşanan aşağı yönlü gidişata rağmen, bireylerin ihtiyaçları ve dolayısıyla tüketimi ise devam etmiştir. Bugünkü nakdi ile tüketimini karşılamayan tüketici, bireysel ihtiyaç kredilerine ve kredi kartı kullanımına pandemiden öncesine kıyasla daha çok yönelmiştir. Bu yönelim çalışmada yapılan analizler sonucunda da istatistiki olarak anlamlılık kazanmıştır.

Pandemi dönemi öncesinde yıllık ortalama 403 milyar TL olan tüketici kredisi tutarı, pandemi sonrasında 651 milyar TL’ye yükselmiştir. Artış oranı yaklaşık %62’dir. Bu artışla

beraber bireysel kredi kartı tutarlarında da benzer bir sonuç söz konusudur. Pandemi öncesinde yıllık ortalama 99 milyar TL olan kredi kartı tutarları, pandemi sonrasında 141 milyar TL'ye yükselmiştir. Buradaki artış oranı ise yaklaşık %42'dir. Günümüzde bankaların kredi kullandırabilme kapasitesi, mevzuatlarca belirlenen oranlardaki, mevduat kaynağına dayanmaktadır. Veriler ve analizler, mevcut tüketici kredisi ve kredi kartı bakiyelerinin vadesinde ödenememesi halinde, bankacılık sektöründe kredi daralması yaşanabileceğinin sinyalini vermektedir.

Çalışmanın giriş kısmında değinildiği üzere kredi hacminin genişlemesinin, ekonomik büyümeyi pozitif yönde destekleyeceği yönünde analizler söz konusudur. Bu durumun yalnızca kısa vadede pozitif etki yaratacağı, uzun vadede kredi hacmindeki genişlemenin ekonomik büyümeyi negatif yönde etkileyeceğine dair de çalışmalar söz konusudur. Ekonomiye artı değer yaratmayacak bir borçlanmanın, ekonomik büyümeye katkı vermesi pek de olası olmayacaktır. Bu noktada kurumsal iktisat bakış açısıyla, kredi kurumlarını ekonominin önemli kurumlardan birisi olarak görmek gerekirse, bireylerin eksik bilgide, kredi kurumlarından pandemi döneminde geri ödeyememe riski yüksek kredileri bilhassa “gösteriş tüketimi” gayesi ile kullanmaları halinde yaşanan kredi hacim artışı, normal bir zaman diliminde yaşanan ve artı değere dönüşebilecek kredi hacim artışı ile aynı olmayacaktır. Burada özellikle bireysel kredi kartı harcamalarının, pandeminin ilk dönemlerinde yaşanan uzun süre eve kapanmalarda esasen ihtiyaç olmayan ancak çeşitli toplumsal güdüler ile ihtiyaç olarak görülen ürünler için mi yoksa, kişilerin temel tüketim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mi oluştuğunu incelemek gerekmektedir. Yine kurumsal iktisat, ekonomideki kurumların süreç içerisinde kolektif yönelimden etkilenerek dönüşeceğini vurgulamaktadır. Pandemi döneminde yaşanan tüketici kredisi ve kredi kartı kullanımındaki artış eğiliminin, bankaların tüketici kredisi ve kredi kartı prosedürlerinde bir dönüşüme sebep olup olmayacağı yakın gelecekte daha net verilerle ortaya konabilecektir.

Sonuç olarak, kredi kuruluşları ekonominin etkinliğinde önemli kurumlardan birisidir. Bu kurumların nakit akışının ekonomileri negatif yahut pozitif yönde etkileme gücü olduğu literatürde tartışılmaktadır. Pandemi sonrasında hem tüketici kredisi tutarlarında hem de bireysel kredi kartı tutarlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğu tespit edilmiş olmakla birlikte, bu tutarların geri ödenebilmesi için istihdamı arttırıcı ve gelir yaratıcı politikaların, Türkiye ekonomisinde yaşanan fiyat artışları da göz önüne alınarak, daha etkin biçimde uygulanmaya alınması önerilmektedir. Bu çalışmadan sonra yapılacak çalışmalarda, bankaların tüketici kredileri ile bireysel kredi kartı bakiye stoklarının yanında, mevduat kapasitelerinin de analizlere dahil edilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bununla beraber, bireysel kredi kartı harcamalarında elektronik ticaretin yerinin ve elektronik ticarete temel tüketim ihtiyaçlarına yönelik borçlanmanın ne ölçüde olduğunun analiz edilmesi literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- AEGON (2020). Economic Impact of the Coronavirus Crisis: What can we learn from past pandemics?, <https://www.aegonassetmanagement.com/us/thought-leadership/blog/macro-research/economic-impact-of-the-coronavirus-crisis-what-can-we-learn-from-past-pandemics/>. (A.D.: 01.06.2022)
- Akkayan Yıldırım, A. (2016). Kredi Kartı Sözleşmelerinin Bağlı Tüketici Kredisi Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 73(1), 261-278.
- Apaydın, Ş. (2018). Türkiye'de Banka Kredilerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri. *Ömer Halis Demir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(4), 15-28.
- Arısoy, İ. & Aytun, C. (2014). Türkiye'de Tüketim Harcamaları, Krediler ve Tüketici Güveni Arasındaki İlişkilerin Analizi, *Business and Economics Research Journal*, 5(2), 33-45.
- Bal, H., & Çuhadar, P. (2021). Gelime İktisadı Üzerine Kuramsal Tartışmalar ve Yeni Kuramsal İktisadın Katkıları. *Ömer Halis Demir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 578-597.
- Begley, S. (2013). Flu-conomics: The next pandemic could trigger global recession, Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-reutersmagazine-davos-flu-economy/flu-conomics-the-next-pandemic-could-trigger-global-recession-idUSBRE90K0F820130121> (A.D.: 01.06.2022)
- Bell, C. & Lewis M. (2004). The Economic Implications of Epidemics Old and New, *World Economics*, 5(4) October, 1-34.
- Beşkaya, A. & Ursavaş, U. (2014). Eski ve Yeni Kurumsal İktisat: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Journal of Business Economics and Political Science*, 3(5), 1-16.
- BDDK (2021). Aylık Bülten <https://www.bddk.org.tr/bultenaylik> (E.T.: 13.10.2021).
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler için İstatistik*, 12. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2012). *Sosyal Bilimler için İstatistik*, 19. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Christopoulos, D.K. & Tsionas, E.G. (2004). Financial Development and Economic Growth: Evidence from Panel Unit Root and Cointegration Tests. *Journal of Development Economics*, 73(1), 55-74.
- Demir, O. & Esen, A. (2021). Covid 19'un Yıkıcı Ekonomik Etkileri ve Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm İhtiyacı, *Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(1), 88-105.
- Demiroğlu, U. (2019). TL Değer Kaybı Karşısında İhracatın Karlılığı, *TCMB Ekonomi Notları*, 0(9), 2-9.
- Derya, H. (2017). Kurumsal İktisadın Katkıları Üzerine Değerlendirme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1092-1110.

- Dumrul, C. (2010). Türk Ekonomisinde Para İkamisinin Belirleyicilerinin Sınır Testi Yaklaşımı ile Eş-Bütünleşme Analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(35), 199-231.
- Ersin, İ. (2018). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Test Edilmesi: Mıntı Ülkeleri Örneği, *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 28-38.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 Update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Güven, S. (2002). Türkiye'de Banka Kredileri ve Büyüme İlişkisi. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 17(197), 88-100.
- Hamza, H. (1991). Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Kartları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hunt, E.K. & Lautzenheiser, M. (2011). *İktisadi Düşünce Tarihi Eleştirel Bir Perspektif* (Çev. Aslan, V.U.), 2. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Jayarathne, J. & Strahan, E.P. (1996). The Finance-Growth Nexus: Evidence from Bank Branch Deregulation. *Quarterly Journal of Economics*, 111(3), 639-670.
- İbrahimoglu, İ. (1996). Türkiye'de Bireysel Krediler ve Muhasebeleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İşcan, A. (2003). Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, T.C. Merkez Bankası Bankacılık ve Finans Kuruluşları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kama, Ö. (2011). Yeni Kurumsal İktisat Okulunun Temelleri, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 183-204.
- Karaoglu, Ö. (2020). *Covid-19 Pandemisinin Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Etkileri - Salgınların İktisat Tarihi*, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Kaya, F. (2009). Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınevi.
- Kılıç F. & Torun M. (2018). Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 18-40.
- Mankiw, G.N. (2009). (Orijinal Yayın Tarihi, 2007), *Makroekonomi*, (Çev. Ö.F. Çolak). 1. Baskı, Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Öge Güney, P. & Turgut, K. (2020). Banka Kredi Hacmi ile İktisadi Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 353-386.
- Özçelik, E. & Özveren, E. (2015). Kurumsal İktisatın Dünü, Bugünü, Yarını, *Ekonomik Yaklaşım*, 26(96), 17-57

- Reserve Bank of Australia (2022). Economic Effects of The Spanish Flu, <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2020/jun/economic-effects-of-the-spanish-flu.html> (E.T.: 13.01.2022)
- Sağlık Bakanlığı (2021). Pandemi, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> (E.T.: 3.10.2021)
- Su, X. (2020). The Economic Impact of Pandemic, Case Study of “Spanish Flu” in 1918-1920. Master's Thesis, Stockholm University, Department of Economic History and International Relations Economic History, Sweden.
- Sullivan, T. A., Warren, E. & Westbrook, J.L. (2020). Credit Cards, *The Fragile Middle Class: Americans in Debt*, Yale University Press, 108-140.
- Şahin, D. & Durmuş, Ş. (2019). Yapısal Kırılmalı Testlerle Türkiye’de Bankacılık Sektörü Kredileri ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi, *Mali Çözüm Dergisi*, 29(151), 33-54.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistics (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) (2022). Enflasyon Verileri, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri/Tuketici+Fiyatlari> (E.T.: 03.06.2022)
- TDK (2021). Sözlük, <https://www.tdk.gov.tr/icerik/basindan/dilimize-bulasanlar/> (E.T.: 3.10.2021)
- Tuna, K. & Bektaş, H. (2015). Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Rolünün İncelenmesi: Türkiye Örneği. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(9), 139-150.
- Turan, Z., Nakiboğlu, A. & Bozkaya, Ş. (2015). Öğretileleriyle T.B. Veblen, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(4), 161-200.
- Turgut, A. & Ertay, H. İ. (2016). Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Analizi, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 114-128.
- Türk, A., Ak Bingül, B. & Ak, R. (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19 (COVID-19 Özel Sayısı), 612-632.
- Uzunlar, E. (1990). Tüketici kredileri ve Türkiye'deki Bankalarda Uygulama, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(3-4) 59-82.
- Ümit, Ö. (2016). Türkiye’de Ticari Açıklık, Kredi Hacmi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler: Çoklu Yapısal Kırılmalı Zaman Serisi Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1): 471-499.

Yılmaz, S., İskenderoğlu, Ö. & Önal, Y. B. (2007). Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 311-326.

WHO (2021). WHO Coronavirus, <https://covid19.who.int/> (E.T.: 3.10.2021).

Ek-1 (Veri Seti)

Milyon TL / 2017	Tüketici Kredileri - Konut	Tüketici Kredileri - Taşıt	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	Tüketici Kredileri - Döv. End.	TOPLAM Tüketici Kredileri	Bireysel Kredi Kartları	TOPLAM - Tük. Krd. (Dövize End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	Takipteki Tüketici Krd.	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları
Ocak	165.460	6.630	168.252	195	340.537	82.897	423.434	11.788	7.257	19.045
Şubat	167.895	6.558	169.586	187	344.226	81.995	426.222	11.658	7.189	18.848
Mart	172.557	6.541	172.764	179	352.041	82.262	434.303	11.646	7.169	18.815
Nisan	176.001	6.536	174.982	172	357.691	83.012	440.704	11.595	7.151	18.745
Mayıs	178.400	6.560	178.097	162	363.219	84.149	447.367	11.630	7.185	18.816
Haziran	180.416	6.619	180.395	158	367.588	83.931	451.518	11.263	6.782	18.045
Temmuz	182.531	6.677	184.375	155	373.738	86.230	459.968	11.372	6.860	18.232
Ağustos	184.597	6.703	188.011	150	379.461	88.351	467.812	11.466	6.952	18.418
Eylül	186.706	6.672	191.246	145	384.769	89.203	473.973	11.202	6.604	17.807
Ekim	188.284	6.762	193.928	143	389.117	88.654	477.769	11.279	6.635	17.914
Kasım	190.066	6.905	196.454	139	393.564	89.305	482.869	11.216	6.501	17.717
Aralık	191.426	7.203	198.578	134	397.341	91.101	488.442	11.121	6.385	17.507
Yıl Ortalaması	180.362	6.697	183.056	160	370.274	85.924	456.198	11.436	6.889	18.326

Kaynak: BDDK, (2021)

Milyon TL / 2018	Tüketici Kredileri - Konut	Tüketici Kredileri - Taşıt	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	Tüketici Kredileri - Döv. End.	TOPLAM Tüketici Kredileri	Bireysel Kredi Kartları	TOPLAM - Tük. Krd. (Dövize End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	Takipteki Tüketici Krd.	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları
Ocak	192.045	7.163	200.773	131	400.112	91.723	491.833	11.036	6.284	17.321
Şubat	192.379	7.151	202.966	128	402.624	90.228	492.852	10.968	6.246	17.214
Mart	193.418	7.238	206.491	127	407.274	91.243	498.518	11.080	6.326	17.406
Nisan	193.887	7.278	208.829	125	410.119	92.792	502.911	11.031	5.825	16.855
Mayıs	195.838	7.316	211.640	122	414.916	94.164	509.081	11.121	5.844	16.965
Haziran	199.869	7.235	212.096	117	419.317	95.141	514.459	10.997	6.088	17.085
Temmuz	200.466	7.156	213.915	114	421.651	98.092	519.744	11.236	6.189	17.425
Ağustos	197.971	6.975	214.411	108	419.465	99.335	518.800	11.521	6.311	17.832
Eylül	195.961	6.663	211.772	105	414.501	102.220	516.719	11.568	6.293	17.861
Ekim	193.274	6.286	208.805	101	408.466	101.411	509.877	11.649	6.320	17.969
Kasım	190.704	6.446	206.087	98	403.335	103.016	506.350	11.975	6.514	18.489
Aralık	188.031	6.528	204.787	94	399.440	104.786	504.227	11.670	6.125	17.795
Yıl Ortalaması	194.487	6.953	208.548	114	410.102	97.013	507.114	11.321	6.197	17.518

Kaynak: BDDK, (2021)

Milyon TL / 2019	Tüketici Kredileri - Konut	Tüketici Kredileri - Taşıt	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	Tüketici Kredileri - Döv. End.	TOPLAM Tüketici Kredileri	Bireysel Kredi Kartları	TOPLAM - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	Takipteki Tüketici Krd.	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları
Ocak	185.615	6.367	204.338	96	396.416	104.654	501.070	12.124	6.371	18.495
Şubat	183.455	6.286	205.697	93	395.531	101.968	497.499	12.474	6.575	19.049
Mart	183.729	6.297	212.646	90	402.762	104.369	507.132	12.544	6.581	19.125
Nisan	183.518	6.230	214.240	84	404.072	104.811	508.883	12.677	6.636	19.313
Mayıs	182.209	6.181	213.910	82	402.382	106.755	509.138	12.777	6.549	19.326
Haziran	180.272	6.095	215.710	81	402.158	110.540	512.698	13.047	6.692	19.739
Temmuz	178.493	5.956	217.790	78	402.317	113.542	515.858	13.277	6.709	19.986
Ağustos	180.986	5.848	222.363	77	409.274	115.064	524.338	13.686	6.911	20.597
Eylül	186.710	5.750	230.303	75	422.838	115.201	538.040	13.621	6.708	20.329
Ekim	191.401	6.151	239.436	73	437.061	114.817	551.877	13.771	6.756	20.527
Kasım	194.878	6.554	249.154	71	450.657	117.687	568.344	13.849	6.628	20.477
Aralık	199.088	7.070	260.340	67	466.565	117.896	584.461	13.322	6.318	19.639
Yıl Ortalaması	185.863	6.232	223.827	81	416.003	110.609	526.612	13.097	6.620	19.717

Kaynak: BDDK, (2021)

Milyon TL / 2020	Tüketici Kredileri - Konut	Tüketici Kredileri - Taşıt	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	Tüketici Kredileri - Döv. End.	TOPLAM Tüketici Kredileri	Bireysel Kredi Kartları	TOPLAM - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	Takipteki Tüketici Krd.	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları
Ocak	202.694	6.979	270.892	65	480.630	118.934	599.563	13.526	6.423	19.949
Şubat	207.006	7.013	283.202	63	497.284	117.626	614.911	13.690	6.524	20.214
Mart	211.089	7.080	292.395	62	510.626	114.409	625.035	13.356	6.330	19.687
Nisan	210.855	7.000	309.580	58	527.493	105.629	633.123	13.193	6.270	19.463
Mayıs	211.193	7.147	323.179	57	541.576	106.649	648.225	13.029	6.209	19.237
Haziran	233.889	8.451	341.546	55	583.941	114.831	698.773	12.715	6.029	18.744
Temmuz	261.634	9.641	360.477	54	631.806	125.273	757.079	12.774	6.085	18.859
Ağustos	274.318	10.152	372.757	52	657.279	129.427	786.707	12.860	6.143	19.003
Eylül	277.299	10.583	376.591	50	664.523	133.986	798.509	12.876	6.169	19.045
Ekim	278.246	11.179	380.171	46	669.642	139.067	808.709	12.696	6.120	18.816
Kasım	279.577	11.246	384.377	44	675.244	144.069	819.312	12.645	6.069	18.715
Aralık	278.250	11.787	385.916	42	675.995	144.731	820.725	11.583	5.348	16.931
Yıl Ortalaması	243.838	9.022	340.090	54	593.003	124.553	717.556	12.912	6.143	19.055

Kaynak: BDDK, (2021)

Milyon TL / 2021	Tüketici Kredileri - Konut	Tüketici Kredileri - Taşıt	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	Tüketici Kredileri - Döv. End.	TOPLAM Tüketici Kredileri	Bireysel Kredi Kartları	TOPLAM - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	Takipteki Tüketici Krd.	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları
Ocak	276.785	11.936	388.115	40	676.876	147.511	824.388	11.771	5.414	17.185
Şubat	276.263	12.387	393.832	38	682.520	149.653	832.173	11.868	5.463	17.331
Mart	276.687	13.566	401.791	36	692.080	155.106	847.187	11.686	5.277	16.964
Nisan	276.326	13.986	403.333	35	693.680	155.609	849.290	11.892	5.334	17.226
Mayıs	275.130	14.127	406.464	35	695.756	156.186	851.942	12.416	5.424	17.840
Haziran	277.346	14.910	414.901	34	707.191	167.041	874.232	13.160	5.381	18.542
Temmuz	277.867	14.731	421.420	32	714.050	175.590	889.640	13.972	5.519	19.491
Ağustos	280.037	14.541	430.878	31	725.487	182.872	908.358	14.492	5.625	20.118
Eylül	282.831	14.347	439.325	30	736.533	188.781	925.314	14.111	4.970	19.081
Ekim	285.384	14.172	444.726	29	744.311	193.843	938.154	15.454	5.404	20.858
Kasım	291.641	13.749	454.401	28	759.819	200.652	960.471	17.347	5.975	23.322
Aralık	298.896	13.111	464.741	26	776.774	209.948	986.722	18.344	6.060	24.404
Yıl Ortalaması	281.266	13.797	421.994	33	717.090	173.566	890.656	13.876	5.487	19.363

Kaynak: BDDK, (2022)